

Győri László

Az ellenállás könyve

Báthori Csaba: Se feledés, se álom

Egy kétezerben megjelent interjúban egy költő, akinek a neve ebben a pillanatban lényegtelen, csak az a fontos, hogy egy nagy életművet létrehozó mesteremberről van szó, a következőket mondta: *„…afféle hellenisztikus irodalmi korszakot élünk, amikor mindent lehet, de az egésznek semmiféle tétje nincs még esztétikai értelemben sem. Nincsen semmi olyan norma, mérce, igény, ízlés és elvárás, amihez a költőnek pozitív vagy negatív módon – ez a dolog szempontjából teljesen mindegy – viszonyulnia kéne, s ezt nagyon rossznak gondolom. Fellazultak a szakmai kritériumok, elfelejtődött, hogy az ars nemcsak művészetet, hanem mesterséget is jelent, pedig a locsogásnak egy dolog vethet gátat csupán, a forma."*

Majdnem húsz évvel ezelőtti látlelet, s azóta a helyzet nem változott, a versnek mintha ma sem lenne tétje, majd lesz valahogy, majd csak kifut valamire, a versírók egy olyan modort vettek föl, ami úgyszólván alig különbözteti meg őket egymástól. Novellisztikus, elbeszélő módszert alkalmaznak, amit a fenti költő egyenesen locsogásnak hívott. Olvastam verset, amely hosszasan elmeséli a költő egy napját, hogy végül rátérjen a lényegre, hogy levelet kapott a nyugdíjintézettől, amelyben értesítik, havi öt forint nyugdíjemelésben részesítik. Fölháborító. Történetesen tudni lehet, hogy költőnk korántsem nyomorog, ami azonban teljesen mellékes, a versről van szó. A nevetségest nevetségessé tehetné, de a vers lesz nevetséges. Mellékes, hogy kié, mert az érdemi rész az, hogy megtestesíti a mai tévhitet: a vers bármiről szólhat mérce, igény nélkül. Szólhat bármiről, valóban, erre már Babits Mihály is mutatott példát, de úgy, hogy az valami másról is, valami lényegesebbről is beszél. A világosság udvarában, *A csengetyüsfiú*-ban. Van megformált magva, nagyobbra tör a puszta tárgynál.

A hellenisztikus, a bizonytalanságba torkollt korszak folytatódik.

Báthori Csaba új verseskönyve, a *Se feledés, se álom* az ellenállás, a különállás, a személyes mítosz könyve. A klasszikus álmok fanatikusa, aki szembeszáll a szétzilált, elrongyolódott verseszménnyel. Báthori Csaba a rilkei úton halad, a pszeudóversekkel ellentétben komoly szavakkal szól megformált, megszerkesztett gondolatairól. Gondolati költészet volna? Annak is mondhatnánk, amit azonban cáfolni látszik a kisebb-nagyobb

világi részletek érzékletessége, csak érinti a filozófikus mélységet. A mélysége máshonnan ered.

A cím az első versből való, az előző sor kérdés: *„Mért vagy örök tűntöddel mindenütt?"* Ez a szép, komoly, antik pátoszú sor mindjárt azt a gyanút kelti, hogy a könyv talán versről versre egy második személyt fog megszólítani, aki *„mozdulatlan bolyongás"* közben, eltűnve is örök jelenlét. Ki lehet ez a második személy? Ahogy a könyvet lapozzuk, rövidesen kiderül: a költő szerelme. Báthori elköveti azt az infámiát, hogy egy klasszikus formában, a szonettben, szerelmes verseket ír, a második személy a nő, akit – a mai időkben szinte restellem kimondani – szeret. Ezt a szót csak egyszer mondja ki: *„Ha egyedül vagyok, téged szeretlek."*Egy másik versében *(Ha nem vagy itt)* visszavonja: *„Háromszor hét esztendőnk azt meséli, / hogy nincs egy perc, mely egyedül megérné.* Úgy, hogy maradjunk annyiban, a *„téged szeretlek"* az igaz. Meglepő módon nem szonettben, más formában írja talán legszebb, sőt szerintem a könyv legszebb szerelmes versét, a *Mozdulatlan dolgok*at, amelyből kénytelen vagyok idézni, hogy gyönyörködtessem az olvasót: *„Léteden túl talán nincs is élet / Egyet kell csak megértenem: téged / Szerencse hogy minden amit kérek / Tőled indul és bennem ér véget / Lelked nélkül lelkemmel nem élek / Te vagy bennem az utolsó lélek / Úgy talállak meg hogy keresgéllek / S itt lent semmit nem látok nehéznek"*. Többször is visszatértem hozzá, hogy megpróbáljak a titkához jutni. Nem tévedek-e? Nem. Nem tudom, mi a rejtélye, gyönyörű, a mai világban egészen kivételes. Roppant egyszerű, tiszta és komoly. Azt beszéli, azt mondja el: ez a szerelem, ilyen a szerelem. Lehet, hogy patinája van a régi időkből, de ez a patina nagyon szép.

Kettősnek látom a könyvet. Fele (nem kiszámítva) létfilozófia, másik fele, és ez a súlyosabb, a szerelem. Gyönyörűek, ahogyan finoman, komolyan szólnak: *Se feledés, se fájdalom, se álom / nem tűri el, hogy ne légy a világom; / te engem teremtesz magadban; Minden kis sejt eltelik szerelemmel – / fényteste vagyunk egymásnak s magunknak; mi többé nem ágazunk el...* És lehetne folytatni. Ilyen shakespeare-i szonetteket ír ma valaki.

De nem biztos, hogy kettős, úgy kell értelmeznünk, hogy az egységes én erre is terjed, arra is terjed, miközben – a költő szavával – *mozdulatlan* középpontja van, saját maga, amely az életről, a teljes életről elmélkedik, és amelynek ebben a pillanatban két centrális mozzanata van: hogy betöltötte a hatvanadik évét, amely persze puszta jelkép, az elmúlást jelöli, az emberi élet mulandóságának keserű mérőpontja, a másik a szerelem a maga teljességével, mágneses vonzalmával, amelyhez – mert két ember univerzuma – annyi minden, annyi érzés, annyi gondolat kapcsolódhat, úgyhogy a szerelem nem egyszerűen a pőre szerelem.

Mivel telítődik a könyv? Egy ember gondolataival, érzelmeivel, aki a léttel és a nemléttel viaskodik, sőt a túlléttel (*A szóra bírt angyal*). Majdnem

minden versben van egy gnóma, axiómaféle, egy tömör, sűrített kijelentés, bárhol ütöm föl a könyvet: *Nem látni egymást, a szerelem útja; Csak a bolyongók tudnak megmaradni; Időben itt időtlen folytatódom, föld után is telik majd az élet,* és így tovább, amelyeket úgy kell elfogadni, ahogyan le vannak írva; valami időtlent, örök kétely nélkülit idéznek föl, amit szívesen, örömmel veszünk; a költő valamit megvilágosított nekünk. Néha különös szentenciába ütközünk: *„az van hosszan, akinek szíve nincs meg"*. Az ilyesmit elvetjük, és egy finomabbra vésett tömör ítéletre várunk.

Egy könyv egységét az adja, hogy egy-egy motívum vissza-visszatér, kapocsként szolgál, nem véletlenül ejt el egy-egy szót, használ egy-egy fogalmat, gondolatvilágának fontos eleme. Már előző kötetében, a *Melankóliá*ban is újra meg újra felbukkan a *semmi*, ebben – ha jól számoltam – tizennégyszer, s mellette a szó származékai: a semmiség, a megsemmisül, a semmisítő. A Semmi fenyegetése, a Semmi árnyéka ül ránk. A másik viszonylag gyakori motívum a mozdulatlanság, a mozdulatlan, a nemcselekvés dermesztő hidege. *„Mozdulatlan bolyongás"* – írja azonos című versében oximoront alkalmazva. Ami mozdulatlan, hiába az, akkor is mozog, maga a mozdulatlanság kel életre önmagában. Idéztem a *Mozdulatlan dolgok* című szép szerelmes verséből. Ezen a helyen a mozdulatlan az örökkel egyértelmű. A *fény* is többször visszatér, amit a Semmi sötét árnyéka ellentétének foghatunk fel, az élet szimbólumaként.

Az, aki József Attilával annyit foglalkozott, annyit, hogy az egész életművet németre fordította, nem csoda, ha egyszer-egyszer halványan egy-egy József Attila-motívum kerül a verseibe. Bár az is lehet, amikor azt olvassuk: *„nem legel már a meséken"*, csak mi látjuk bele a József Attila-sort: *„nem lógok a mesék tején"*. De igazságtalanok volnánk, ha rosszallanánk a *dinnyehéj* szó használatát a *Két folyam* című versben, csak hát a folyam József Attilához vonz bennünket. Ennyi az egész, ami József Attilára vonatkozik, ez már a filológusi szem bűne.

Minden kritikus álma, hogy plasztikusan mutassa be azt a könyvet, amelyet ismertet, folyton közeledni szeretne a makulátlan érzékletességhez, de vajmi ritkán sikerül. Nekem sem. Hova tűnt például a *„sovány haj"*, az *„imbolygó mocsok"*, a *„végmenetrend"*, a sor: *„Adj gyökeret, föld! s másként üt az óra"* szépsége? Előkerül a könyvben, és a többi lelket rengető kép, sor, vers is. Nem könnyű költészet, de azért vagyunk az olvasói, hogy elmélyedjünk benne.

Báthori Csaba: Se feledés, se álom.
Budapest, Cédrus Művészeti Alapítvány, 2020.